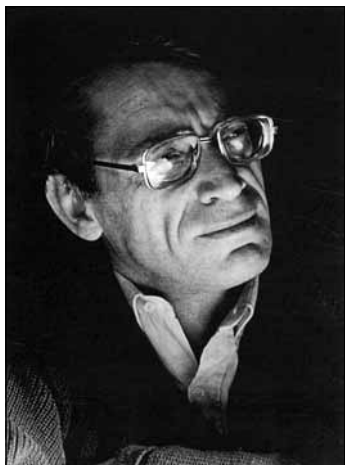

Benedikty Tamás

író (Szeged, 1940. július 4.)

Viszolygok az önéletrajzírástól. Mennyi fejtörést okozott ez az embereknek a kommunista diktatúrában, kinek származása, kinek politikai meghurcoltatása okán! Persze mindenki hasalt, lakkozott, igyekezett a nemkívánatos „szeplőket” púderezni, valamivel ellensúlyozni, csak hogy átcsúszhasson valahogy a káderezés otromba szűrőin...

Mind ez idáig szkeptikusan olvasom az önéletrajzokat, hallgatom, nézem az életrajzpályákról szóló interjúkat, igen gyakran hiányzik belőlük az egyenesség, a leplezetlen őszinteség, a szembe-sülés a személyes hibákkal, torzulásokkal, bűnökkel. A hajdani szovjet gyarmati övezetben az akkori és a mostani politikai, társadalmi, gazdasági folyamatok megfertőzték a lelkeket: feltételes reflexzé vált az önvédelmi hazudozás, a szerénységnek álcázott dicsekvés. Csakis a siker számít. A sztárság, a képernyős szereplés, a pénz. Tátom a szám: mennyi sikeres, megelégedett ember! Az elit... Miközben az ország ebek harmadcjára került.

Álláskereséskor, pályaválasztáskor elvárják, hogy az írásban benyújtott önéletrajz tényszerű legyen és tárgyilagos, vagyis kerülje a személyeskedő, intim, netán érzelmeket, indulatokat is tükröző, vallomásszerű kitérőket. A régi cselelőkönyv jut az eszembe, a megbízható inas előző uraitól kapott garancialevelei, referenciája. De azért ez mégiscsak elviselhetőbb megoldás, mint amikor a rabszolgapiacra a meztelenre vetkőztetett portéka fogát, miegyebét vizsgálgatták, vagy amikor az ÁVH verte ki az illetőből a hatalom által sugalmazott előéletet: „Születésem után megöltem apámat, anyámat, hogy részt vehessek az árvák vacsoráján...” stb.

Oldottabb légkörű életinterjúkban sem illik panaszkodni, gyógyulatlan vagy behegedt sebeket vakargatni. Nem is a részletekkel, hanem magával az önéletrajzi műformával van a probléma: röviden és velősen szólva *álságos*, csak nagyon ritkán jut el a szabad akarattal elhatározott, gyónásszerű vallomásig, ahogy például II. Rákóczi Ferenc vagy Csáth Géza tette. A szokványos *linearitás* sem segít abban, hogy valaki más (akárki, az olvasó!) kihámozza az önéletrajzból a *sorsot*, holott ez volna a legfontosabb. Mert sorsnak kevés, ha valaki leltárt készít a plecsnijeiről, és azt megfejeji néhány üres mondattal.

Az író önéletrajza szét van szórva műveiben. Lehet erről külön is locsogni, nem olyan nagy bűn ez, de eredetibb ötletnek tartanám, ha valaki előállna válogatott önéletrajzaival, minden kommentár nélkül, az idő fonálára fűzve, egymás mellé rakva az ötvenes évektől kezdve, egyet-egyét minden évtizedből. Ez volna ám az igazi, az abszurd, fekete humor, egyszerre lehetne sírni, átkozódni és nevetni rajta, de sajnos Örkény István már nincs köztünk, no meg hetven sorba aligha férne bele.

Meg sem kíséreltem közel hetvenévnnyi ténfergéselem összefoglalását: vajon ablaktábla mögé szorult darázs cikázásaiból, zümmögésből miféle életpálya rajzolódik ki? Merő keszekuszaság, a puszta létfenntartásért folytatott időfecsérlő küzdelem, sok lázongás, még több önsorsrontás, és néhány könyv – ez az én nacionálém.

Régebben, nagy ritkán, ha valaki rákérdezett, hogy mivel telt az életem, csak annyit nyökögtem, hogy minden voltam már, csak kokinkínai anyacsászárnó nem. És lám, most én is a plecsnigyűjtő kolléga hibáját követem el az alábbi listámmal: kisgyerek a háborúban, akit bombázásból bombázásba menekítettek szülei; korán félárva; középiskolás diák; a szabadság mámorától felhevült tüntető az ávosok sortüzében; kirakatrendező tanonc; hajcsavarógyártó bedolgozó; egyetemi hallgató; a kádárista politikai rendőrség „vendége” mint egy állítólagos összeesküvés szervezője; fegyenc a Csillagban és a Gyűjtőben, majd állandóan megfigyelt „célszemély”, akit segédmunkából segédmunkába küldözgettek, hogy legyen végre igazi „küldetése”; és persze költő, aki a legnagyobb titokban, finom golyóstollal írogatta verseit cigarettapapírra, hogy valahová jól eldughassa; szerelmes és kiábrándult, megcsalt és megcsaló, aki hamar rájött, hogy nem az ember választja a sorsot, hanem a sors választja ki emberét. Külön sztori, miért nem vettem föl egéretetőnek a SOTE egyik intézetébe (ideológiai fertőzést okozhattam volna a kísérleti állatoknak), s miért gondolták azt, hogy annak idején azért utaztam autóstoppal Sopotig, hogy találkozhatnék CIA-összekötőmmel, aki nem volt más, mint Zbigniew Cybulski, a szocialista szféra első világsztárja, Andrzej Wajda filmjeinek főszereplője. Vagy például hogyan vélekedhetnék arról, hogy 1968. augusztus 21-én, Csehszlovákia lerohanásakor azért rúgtak ki a vízműtelepről (ahol gépolajozóként dolgoztam), mert feltételezték rólam (mint volt „politikai bűnözőrőll”), hogy megmérgezem a kutakat...

Hiába tiltakoztam volna, gyilkos, elmebeteg banda uralta az országot. El is kellett menekülnöm szülővárosomból, mert már újra szimatolgattak utánam. Távirati stílusban: ügyvédbojtár lettem Nyíregyházán, majd 1976-tól újságíró Budapesten az Új Tükör című kulturális hetilapnál Fekete Sándor segítségével (hála emlékének!); a rendszer-átmaszkírozás idején a Történelmi Igazságtétel Bizottsága sajtótitkára voltam, aztán forgatókönyvíró, több dokumentumfilm szerkesztő-riportere, végül szellemi szabadúszó, vagyis inkább szabadon vevő szegénylegény.

Első regényem (*Szamurajok*, Budapest, Szépirodalmi) tíz évig hevert a fiókban, s csak 1989 könyvhetére jelenhetett meg; a véletlen játéka, hogy akkor hangzott el Határ Győző recenziója a Szabad Európán, amikor meghalt Kádár. Más könyveket is elkövettem, a legfontosabb talán '56-os nagyregényem, a *Szuvenír*, mely két kiadást is megért, de ne keresse senki a könyvruházakban, mert ott nem ezért rajonganak.

A nevem is cikázott egyet, Horváth Tamásként anyakönyveztek, így is jegyeztem írásaimat sokáig, de jó másfél-két évtizede Ionesco orrszarvúi közül is egyre többen mutatkoznak be hasonlóképpen. Ezért 1999-ben Benediktyre változtattam, halott corvinista barátom emlékének is tisztelegve.

És most? Jön még Aranykor? Vagy csak évezredek óta ezzel igéznek, sőt igaznak?

A francba a nosztalgiával, az ideológiával, az utópiával, a falanszterrel! Minden belül van, énünk legmélyén, s ha olykor-olykor villámlik egyet bennünk az Örökkévaló Jelen, hirtelen felfénylik megismételhetetlenségünk, porszemnyi eredetiségünk; másodpercig teremtésízt érzünk a szánkban, valamiféle, nem a mi agyunk által termelt, hanem az univerzumból érkező endorfint, és kész a vers, a kép, a történet s a nyugodt rezgés, mely mindenhová szétterít minket: a teljességbe, a végtelenbe.

Csak ennyi. Csak ez a villanás a Minden. Ha szerencsénk van, találkozhatunk az Idővel. Ér annyit, mint a valósággá hazudott történelem.

Benedek Tausó

Brády Zoltán

újságíró (Vajdahunyad, Románia, 1940. július 5.)

Hetekig keringett bennem mit tudom én, honnan, egy versrész: „Feldől? / kapd hamar kék lábzsákod, atyám / ó, én gyermekkorom”.

Dühöngök, ha valami bolyong bennem, és nem tudom, hogy honnan ered. Az öregség, a hülyülés... – rémüldözök, de megnyugszom, mikor fiatalabbaknak sem jut eszébe a mi honnan van vagy hogy hívják... meg izé. Mindig büszke voltam a memóriámra, a fontos dolgokra igen részletesen tudtam emlékezni. Ez különösen az interjúkészítéseknel volt hasznos... meg most, az előlegeknél. Drága éhenkórász költőink gyakran kérnek előleget, s a végelszámolásnál pofájukba vágom, hogy most ennyivel kevesebbet kapsz, mert levonjuk az előleget... hallgatják lehangolódva. De ha valamelyik feleségem elküldött tejfölért, a boltba érve elfelejtettem, hogy miért mentem, és sót vagy gyu-

fát vettem helyette, mert ez háztartásomban mindig hiánycikk volt.

Ha sétálok a kocsmá felé vagy ülök az autóban, nézelődés közben mindig keresek valamit az agyamban, s gyötörődöm, hogy eszembe jusson a bennem imbolygó fogalom. Ugye a lábzsák! Az a csecsemők hálózászszerúsége. De felnőtteknek? „...kapd hamar kék lábzsákod,

atyám...” Még a Google keresőjében is megnéztem, aztán egy régi etimológiai szótárban is kutakodtam, és nem találtam semmit róla.

Minden este flipperezek a kocsmában. Olyankor mosom ki az agyamból az asznapi balhékat vagy a stresszt – úri módon kifejezve. Negyven éve nem iszom a mocskos vizet. Ifjúkoromban forrás mellett nőttem föl. Esténként két korsó fröccs, a reggeli tea és a déli leves elég folyadék a szervezetemnek. Kortyolgatás közben lököm a golyó-

kat, s rázom ki agyamból... Hoppá! A lábzsákot – jut eszembe.

Bárhol járok a világban, este fröccsöt és flippet keresek. Egy ilyen géppel fognak eltemetni – így rendelkeztem. De ki írta ezt a verset? El kéne menjek megint az Arany háromszögbe! A generációm tudja, hogy hol van: Thaiföld–Laosz–Burma hármashatára. Még a katonaság sem meri betenni oda a lábát. Hadurak barátságos katonái Kalasnyikovval a nyakukban birtokolják a sokmegyéni területet, és gyönyörködnek a mák virágzásában. Az ópium. Sohasem próbáltam, csak egyszer, és ott. Füvet, hasist használtam a hatvanas évek közepétől. De csak mértékkel. Mi még tudtuk, hogy kell élvezni, hogy ne ártson, és jókat „utazzunk”. A mai kölykök ezt sem tudják. Rohanás és meccsnézés közben, meg akárhol... mindenütt szívják, és csodálkoznak, hogy rosszul lesznek tőle. Nem élvezik, hisz a pszichogén anyag a gátlásosakat nem tudja feloldani. A mai ifjak háromnegyede szorongásos és gátlásos. Épphogy ráérnek egy spanglira, oszt nem érzik. Így isznak – és rácsesznek. Mi még nyugodtan, szertartásosan élveztük, kissé egymáshoz kellett érnünk, s ekkor kinyílt az agyunk. Virágozott... Utaztunk lehunytt szemgyönyörrel, és ott voltunk, ahol akartunk. Más anyagot ki sem próbáltunk. Pszichológiából tudtuk, hogy a kokain, az LSD, a heroin és az ópium azonnal függést okoz, úgyhogy isten őrizz! Még Svájcban élt Hoffman úr, az LSD véletlen feltalálója... László Károly, vén barátom haverja Baselban magyarázta, hogy miért jó az LSD, de én nem és nem... maradtam a marihuánánál, hasinál – havonta egyszer. Gyertya, zene, szex, s körbeadtuk. Beatles-lemezekért cserébe kaptuk a megszálló szovjet katonáktól. Erre jók voltak.

Nos, hogy kijutottunk Thaiföldre a haverjaimmal... – mondtam, gyerekek, irány az Arany háromszög! Dzsi-pet béreltünk, s egy üveg vodkáért átengedtek a katonák a törvénytelen földre. Ha beledöglök is, kipróbálom az ópiumot. Tudtam, hogy erős egyéniség vagyok, nem alakulhat ki nálam függőség – csak egyszer, és kész! Gyuláék betojtak, ők nem próbálják. De ők még a füvet sem merték, de esténként úgy berúgtak az alkoholtól, hogy csak na! Majd vigyáznak rám – riadoztak. Nem kell rám vigyázni! Találtunk egy furcsa, teraszos kunyhót. Öreg, vágott szemű nő hajlongott, és betessékelt az árnyas hőségbe. Ott csak egy faágy volt. A végénél guggolt egy másik vágott szemű, és bólogatott, hogy tessék, feküdjek le. Kérték a pénzt. Három dollár. Kész röhej. Odaadtam, és végignyúltam a lécekel puhított priccse. Az első öreglány egy firhang mögül bújt elő, s két kézzel fogta a füstölgő, hosszú szárú pipát. Előttem fertőtlenítette a szópókát. Elernyedtem, és megszívtam mélyre egyszer, kétszer, jó lassú hosszúsággal... Aztán nem emlékszem. Elmerültem a múltamban. Kisfiúként anyámmal álldogáltunk a hegytetőn. Éjjel volt, és vakító, dörrenő bombázás. Anyám sikoltozott a léglökéses látványtól. Apám éjszakás műszakban volt, és az angol gépek verték a Vasművet. Én meg gyönyörködtem: „Ó, jaj de szép!” Anyám pofon vágott, s bögvé gyönyörködtem tovább. Azért reggel örültem, mikor apám előkerült. Mozdonyával bemenekült egy alagútba.

Villanás, másik kép... Apámmal mentünk át az erdőn. Egy lovas katonára másikkal egyenruhásat összekötözve vonszolt maga után. Így vitte a ruszki a német hadifoglyot. A szerencsétlen botladozott, elesett, vonszolódott az avarban.

Aztán láttam magam a vasúti vagon tetején. Menekültünk Erdélyből. A vonat lépcsőjén is lógtak az emberek. A tetőn egymásba kapaszkodva ültünk, a csípős korom szikrákkal vegyülve égette arcomat. Anyám és apám közt ültem. Szorosan fogtak. Egyszer csak megállt a vonat egy kukoricás mellett. Orosz katonák jöttek, mindenkit lecibáltak, kiabáltak, és néha a levegőbe lóttak. Elő az igazolványokat! Dokument, dokument! Fasisztákat kerestek. Egy sikoltozó lányt bevonzoltak a kukoricásba, s ott valahol sokáig óbégatott. A katonák nyerítettek, nyihogtak, a nő egyre halkabban visított, aztán bummm!, és elhallgatott. Bumaska, bumaska! – kérték a papírokat. Feri unokatestvérem tízéves, anyja a nagynéném. Egy szász henteshez ment feleségül. Német hangzású neve lett. Ferit félreállították a töltés mellé. Anyám és tánti kézzel-lábbal magyaráztak. Hát igen, a Ferinek német neve volt. Két ruszki ráfogta a géppisztolyát, hogy lesorozzák. Anyám és Rózsi tánti sikoltoztak. Feri csak nézte a rámeredő géppisztolyokat. Be is pisilt. Apám elővette ezüst Doxa mozdonyvezető-karóráját, és átadta a tisztnek. Az zsebre tette, és intett, hogy Feri eljöhet a kukoricás széléről.

Ez volt nekem a háború. Tudatom mélyén ez maradt... Kiráztam hamar a kék lábszákot az Arany háromszögben. Aztán lejöttem az ópiumról, a két vágott szemű nő megitatott egy liternyi bivalytejjel, közben hajlongtak. Fájó-zúgó fejjel csatlakoztam a már félrészeg haverjaimhoz. Mikor meglátogattam anyámat, elmondtam, hogy mit álmodtam. Horgolt, és közben hangosan számolt, egy, kettő, három, négy. És rám nézett: „Te ezekre emlékszel?” „Igazak?” – kérdeztem. „Igazak!” – válaszolt, és számolt, egy, kettő, három, négy.

Mikor a forradalom volt, akkor is horgolt. Őrzött. Apám a fűtőházban bújt meg, és mozdonyával kiszolgálta a kohót, mert a vasmű nem állhatott le. Az öregem gyűlölte a kommunistákat és a ruszkit, de a kohó fontosabb volt. Egy, kettő, három, négy, öt, számolt anyám, és villantak az ujjai. A kulcs a zsebében. Nem hagyhattam el a szobát. Egy, kettő, három, négy, öt. „Miért nem olvasol?” – kérdezte, és hallgattuk a lövöldözést. Ha valami nagyot dörrent, magához húzott. A horgolás lecsúszott az öléből, a gombolyag elgurult. „Jaj, Istenem!” – suttozta. „Anyu, én harcolni akarok a ruszki ellen, hogy megvédjelek!” – kiabáltam tizenhat évesen. „Jaj, Istenem! Itthon maradsz!” Felemeltem az elgurult gombolyagot, anyám horgolt tovább, egy, kettő, három, négy, öt.

A kocsma 965 méterre van a házamtól. Van közelebbi is, de ez oda-vissza megvan két kilométer, és Kiss Robi, az orvosom rám förmedt, hogy legalább ennyit gyalogoljak egy nap. Gyaloglás, fröccs, flipper, és hetente egy svéd masszázs. Ez talán enyhít rajtam, mert egész nap a számítógép előtt vagy a kocsiban ülök.

De akkor is gyakran rohadtul fájnak a dolgaim. Reuma. Derekam, lábam, magas a cukrom. Kétszer tángították a koszorúeremet. Robi mindenféle gyógyszereket írt fel. Mégis rossz. Lesem a frontokat, persze, mert pocsek a vérnyomásom is. De még élek, és akarok is élni. Mert azért ez egy jó dolog. Még mást nem tudok elképzelni helyette. Lesem a halálozási rovatoakat. Sűrűn törölök ki telefonszámokat. Meghaltak a nevek és a számok is. Esténként már alig beszélek valakivel telefonon.

Azért zseniális a sors! Kitalálta az unokát. Kisebbik fiam a válás után hozzám költözött kislányával, mert

furcsa az anyja. Mikor dolgozik a fiam, együtt vagyok az öt éves lánnyal. Nivellálom gondolatmenetemet, infantilissé válok, és játszunk. Táncolunk. Énekelünk bugyuta dolgokat, és ez csuda jó nekem is, meg talán a gyerekek is. A minap Micimackót alakítva beszorultam a mosógép és a fürdőkád közé. Nem tudtam kikászálódni. A reumám belém hasított. Nem volt mibe kapaszkodni, hogy felálljak. Ziháló légzés, légszomj, hasítás... hoppá, ez angina pectoris! Szívroham. Nincs a zsebemben a spray, hogy a nyelvem alá spricceljek... De elmúlt, s megkönnyebbülten lefeküdtem a padlócsempére. Lilla rám mászott, és én már megkönnyebbült és boldog lettem, már csak azért is, mert rájöttem, hogyan tudok innen kimászni és felállni. „Lilla, menj a Malackáért!” Elment. A radiátor segítségével feltápáskodtam, a tükörben szürke volt az arcom, de a halálfélelmem elmúlt. Jó volt az este.

Hülye vénemberek vigasztalják magukat a szép nyugodt, nyugalmas öregséggel. Aranyalkony. A francot! A halál előjátékai... Aztán úgyis ideér értünk. Túl kell esnie rajta mindenkinek. Viszont nehéz átélni. Meg kell tanulni.

Nekem a lakásban és a nőkben mindig szerencsém volt. Nagy lakásokban éltem, és szép, szerelmeletes nőkkel. Volt egypár feleségem és élettársam. Most is lehetne, csak már egyre ritkábban áll fel, a gyógyszerek és a cukrom miatt. Gondolja el a kedves nyájas olvasó, hogy hetvenéves, és mellette fekszik egy húsz év körüli lány. Friss bőrrel, feszes mellel, popsisal, álmodozó-várákozó tekintettel. De meg sem moccan. Pedig gerontofilok mindig is voltak, vannak és lesznek. Hála Istennek! Pedofilok is vannak, csak őket a törvény bünteti.

Viszont a gerontofilok örökölnék. Erre szoktam mondani, hogy mindig van valami: vagy a tányér nem egyenes, vagy a leves görbe. Bonyolult az élet a gerontofil csajokkal. Ha tudod, hogy jön, akkor nem veszed be a reggeli szívgyógyszereket, mert csak akkor vehetsz be Viagrát. Na most, egy fiatal gerontofil lány kiszámíthatatlan. Hogy és hol szeded föl? Kedvenc kezdő mondatom ilyenkor: „Nem akarsz a gazdag özvegyem lenni?” De hányszor volt, hogy késik, meg megjöttek a szülei, meg valami közbejött, és telefonál, hogy mégsem tud jönni, és közben áll a farkam. Aztán meg váratlanul beállít, de akkor már bevettem a szívgyógyszeremet. Megdögleni mégsem akarok. S ekkor marad a simogatás meg egyéb trükkök, ami elég zseniáns. Utolsó élettársam is harminckét évvel volt fiatalabb nálam, a szüleivel együtt. Apjának, nagyapjának néztek, de ez engem nem zavart. Most meg? Egyre többször csak gyönyörködöm bennük, és semmi több.

Hát ki kell rázni a lábzsákokat, atyám! Hát ki a franc írta? Eszembe jutott Füst Milán. Utolsó tanítványai közé tartoztam, már a lakására jártunk szemináriumra. Műfordító is volt. Megvan! Arthur Rimbaud! Elő a kötetét! Megtaláltam. Na, ez is megvan.

Már túlírtam a megszabott terjedelmet, akkor most már miről írjak? Zsúfolt volt az életem. Négyévenként váltottam munkahelyet, közben szilenciumon, börtönben voltam. Háromévenként nőültem vagy létesítettem élettársi kapcsolatot. Két fiút nemzettem. Igyekeztem szoros érzelmi kapcsolatot generálni, a nagyobbiknál rideg anyja miatt sikertelenül. Két éve nem láttam őt. Nagy pénz hátán (amit ő szerzett) tovaúszott az anyjától kapott érzelmi örökséggel. Maradt a kisebbik fiam, leányával. Együtt élünk,

de kihasználnak. Minden gyerek ezt teszi. Gyerekeink a gyilkosaink, mondta nekem egyszer Wass Albert. Sokszor beszélünk telefonon, és leveleztünk. Négy fia elhagyta, mindig ezt panaszkolta... Idegenek segítik, egyedül maradt, keserves magányát a vadászpuskájával fejezte be. Hogy halála után híres lett, fejfájához dörgölődnek a fiai, az egyik most tanul magyarul.

Miről meséljek, mint az öregek? Örkény Istvánról, Somogyi Tóth Sándorról vagy Katona Éváról, akik tanítottak? Vagy Tamási Áronról? Anyám farkaslaki volt. Ott rokona mindenki mindenkinek, így egy darabig nem is mertem megkeresni az unokabátyót, mert anyám ijesztgetett, hogy elfajzott ember, hisz már két asszonya volt. Anyám nem is jött el a harmadik esküvőmre. De aztán Tamási Áronnak és társulatának sokszor én voltam a fröccsfiúja, mert a pultról én szállítottam a nagy nevű részeges íróknak és költőknek a fröccsöket. Anyám, mikor megtudta, veszekedett velem, hogy a bűnös városban elzüllök, hogy ilyenekkel ülök le az éjszakában. Kilencvennégy évesen, két éve halt meg, és még most is veszekszem vele a sírjánál, hogy megint nincs sütemény, már megint étteremben kell egyek, hogy van ez?

Miről írjak? Hogy egyszer együtt pisiltem Kádár Jánossal? Vagy hogy hogyan akartak beszervezni III/3-asnak? Valamelyik feleségem kint sírt a folyosón. Az őrnagy üvöltött velem. Azt akartam, hogy megverjen, hisz dicsekedhetnék vele. „Hülye zsidó ávós!” – üvöltöttem rá. (Bocsánatot kérek zsidó barátaimtól!) Elfehéredett az arca, az asztalba kapaszkodott, majd felugrott és kilökött az ajtón,

könnyes szemű feleségemhez. „Vigye haza ezt a geci gojt!” – így ripakodott rá. Viszont nem lettem besúgó.

Hogy elmúltak az évek, nem bánom. Azt sem bántam meg, hogy két évig kommunában éltem; azt sem bántam meg, hogy Siposhegyi Péter (nemrég halt meg) tanítványommal kajákat loptunk a közértekből; bánom, hogy fogadott fiamat, barátomat, Eduardót Bolíviában lelőtték. Nagyon irigyeltem, hogy amit kigondolt, azt meg merete csinálni. Vagy írjak a börtönézésről? Nem írok. A faszimustól, a kommunizmustól, szocializmustól csak diktatúrát lehet elvárni. Ez természetes. Amit sajnálok: hogy 15 éven át nem volt útlevelem. Mikor hamis útlevéllal átmentem Romániába, hogy Bukarestben takarítónőnek öltözve a minisztériumból elhozzam a takarítónő kapcsolatától a falurombolás terveit, és azt elküldjem az UNESCO-nak, büszke voltam rá. (Az Élet és Irodalomban meg is jelent.) A faggató ügyésznek azt mondtam, miket beszél összevissza, hisz nincs is útlevelem. Az őszödi beszéd kiszivárogtatása Eduardo barátommal már smafu volt... – de büszke vagyok rá, hogy az ötvenhatban kivégzettek listáját leközöltem a Kapuban, és azt még Kádár János is olvasta.

Jó élni. Még szeretnék. Még várom a rendszerváltást, de lehet, hogy az sem lesz jó. Lehet, hogy minden élet- és államforma egyformán szar, mint most. Halálommal talán beletnyugszom.

Majkullán

Tolnai Ottó

költő (Magyarkanizsa, Jugoszlávia – ma: Szerbia, 1940. július 5.)

Hét (7) mondat, valamint egy nulla (0)

1. Vastag, szürke, békebeli, azaz háborús lópokróc lóg a budi előtt, szemmagaságban, hogy közben, mert közben történül, van az igazi, közben nézgelődhessék is a világot: cigarettával két lyukat égettek, valaki csak úgy elkezdte, de hirtelen el kellett szaladnia, alig volt ideje felkapni a nadrágot, valaki más fejezte be – és hirtelen eléje tárult a sívó szik végtelene, bíbicek cikcakkja, amott a görbe érnél mozdulatlan kócsag, messze a pólingok jajgatása, ám azóta a nézgelődő szemek sorra úgy izzanak, mintha mindig éppen most égetnék ezeket a lyukakat, mintha mindig éppen most, miközben az égő nemezelt szőr illata elnyomja a szarszagot.
2. De Pick, a röszei állomáskutya, aki egy időben kiemelt hőse, már-már főhőse volt T. Olivér vulkán(vulkánfiberben tárolt)szövegeinek, a nagy hírű, szegedi PICK szalámigyár múltjával is miatta kezdett foglalkozni, már öreg, meg mostanság nem is veszik el az ételmet az utasoktól a magyar vámosok, vagy ha el is veszik, nem dobják a szemeteskosárba, már nem jut a kutyáknak, nem jut Picknek sem PICK, se aszpick.
3. És akkor a Ringen feltűnt, bakján a fiatalos képű kocsissal, az a tüdőrózsaszín fiáker, mindenki azt hitte, te találtad ki, kiadód, Reto Ziegler is csak bámult, s te, mint szoktad, otthonosságodat, a Monarchia polgárának otthonosságát (meg hát persze a Nagy-Jugoszlávia polgárának otthonosságát), a kisebbségi hátrányból származó előnyével, még rá is tettél egy lapáttal, tényleg épp lakást készültetek akkor kivenni Bécsben Jutkával, legyen ott egy kéglitek, őseim, mondtad, sószobrokat csempészték, mint ahogyan én is, a látszatok sószobraikat csempészem át az értelem határán, csempészem épp fel ide, a Salztorbrücke környékére, s közben megfigyelted, nem először már, hiszen a tüdőrózsaszínt (*lungerosa*) még Linzben kaptad, Krisztina barátnődtől, megfigyelted, használat után mindig meg kell törölnöd a kezed, akárha a pájsli (szalontüdő) előkészítése után.
4. Mert közben Móraalmán egy szép, korszerű fürdő nőtt ki a Nagy Sömmiből, a helyi könyvtárban fehér Tóth Menyus-képek, odébb a sziken, még mindig abban a Nagy Sömmiben, fehér szamar tesz úgy, mintha legelészne, vagy legelész is, hiszen a lúdfű, a fehérvirágú lúdfű, a Nagy Sömmi efemer virága mindig virágzik, s hogy mindig virágzik, s hogy a virágok virága, csak a tudósok tudják (nemcsak gyomnövény, hanem egyenesen modellnövény, rövid tenyészidejű, évente 12-szer is felnevelhető, öntermékenyülő, a keresztezésben jó magkötést mutat – lám, ilyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie a semmisség, ahogy Elemér mondta, szikarcnyi mint olyan, modelljének!)*, meg a szamarak tudják még, a fehér szamarak, amilyeneken a kumbuktói matematikusok, a nulla tudósai is szamaragoltak ide-oda a pusztában.

5. A fékpodfát inkább topolyafából, a grafikai dúcot pedig puszpángból, meg azt is tudta, melyik néni csinálja a legjobb tormás céklát Palicsfürdón, meg azt is, izomtűvel eret, belet nem varrunk, meg még azt is, hogy Dragin (Dražin) vrt az valójában egy függőkert valahol Kotor és Perast között, három hideg forrással a tenger alatt, kagylóteleppel, lehunytt szemmel mesélte, jóllehet mutatta is, este hogyan jönnek a halászmacskák, hogyan halásszák ki a szemetesből a brancin, az orada és a cipal fejét,¹ igen, mutatta is, ahogy szaladnak szájukban a cipal fejével, most ahogy mesélem, én is mutatom, egész kis színház, négykézláb szaladgálok a cipal fejével, valaki meg is jegyezte a minap, addig meséled, addig szaladgálsz szádban a cipal fejével, míg neked is cipalfejed nem lesz, mit kezdenek majd egy cipalfejű figurával abban a kis színházban, valóban, mit is kezdenek, majd leszakítják cipalfejed, az lesz a színmű, ahogy letépik a fejed, aztán meg már mintha valami zsinórpadlásra húznák fel, valami zsinórpadlásról süllyesztenék alá azokat a valós függőkerteket, a pomagránát virága sem világol, csak a csillagok az általános indigóban, és akkor újra megszólalsz, mindig is ezt kerestem, mondod, mindig is ezt vártam, ezt az általános indigót, lám, ahhoz, hogy megéljem, cipallá kellett lennem, cipallá lettem, cipalként úszkállok itt, a kopott perzsa mind zsúfoltabb motívumai között, amíg le nem szakítják, mert le fogják szakítani cipalforma fejem, éppen úgy szaladnak el velem, mint azok a halászmacskák ott valahol Kotor és Perast között ahogyan elszaladtak a cipal fejével az általános indigóban.

6. A Joó utcában, amely egy zsákutca, látták naponta, én nem ismertem, de szerettem, ha mesélnek róla, előbb azt hitték, valami fehérchselédhez jár, de nem, csak álldogált ott, matatott, ide-oda sétált, felvett egy juharlevelet, ahogy ő mondta, leledzett csak úgy a joóban.

7. Görög teknősöket nevel a vízaknában, szereti a kicsik puha, sárga mintás páncélját, meg kissé odébb a kékköves betonhordó, a fügefával szintén része ennek az ún. mediterrán mozzanatnak, jóllehet ott a kutyatemető is, még emlékszik néhány kutya nevére, közöttük Godot-éra is, aki palicsi féltacsi létére egy időben Pesten volt színházkutya, odébb, mindössze néhány lépésre pedig már a japán mozzanat: szelídgesztenye, Japánban ha egy szelídgesztenyét találnak, házat építenek köré, valamint a bambuszliget, istenem, ha egyszer erdővé lesz, nincs szebb a bambuszerdónél, egy lányt láttam pisilni ott, a bambuszerdőben, és hirtelen énrám is rám tört a vizezhetnék, zavartan néztük egymást, ahogy folyik a forró arany végig a lábunkon, bele a cipőnkbe, ezen kívül már csak az a hat (6) nyír képezte liget, az ún. orosz mozzanat, hol Trockijnak csúfolt, kecskeképű körösztapám közelségét érezni, jóllehet ő nem Spanyolországba indult Sarnyaival meg Stratégia bácsival, hanem az idegenlégióba, Spanyolországból meg aztán már egyenes út vezetett Szibériába, majd itthon a Goli otokra, igen, Trockij körösztapa, illetve a bácskai trockista sejt közelségét érezni ott, abban a semmis nyírligetben olykor, hiszen különben nem is volt idejük trockistának lenni, mikor is lettek volna trockisták, nem volt idejük, meg, mondom, különben is az idegenlégióba készültek, s más, mennyire más balos egy olyan ember, aki az idegenlégióba készült volt tulajdonképpen, más

¹ Brancin = tengeri sügér (*Dicentrarchus labrax*); orada = aranydurbincs v. aranyfejű tengeri keszeg (*Sparus aurata*); cipal = laposfejű szürke pérhal (*Mugil cephalus*) – a szerk.

a dogmája, illetve hát nincs is dogmája, de én abszolút éreztem dogmájukat, azon nőttem fel, ahhoz tartom magam rezzenetlen, egyszer Sarnyai megkérdezte, mit csinál most éppen a Berger ezredes (ők maguk között csak így hívták Malraux-t), s én mondtam, hogy éppen a de Gaulle-nak gazsulál, s a Sarnyai azt mondta, nem baj, nem baj, meg akkor mesélte, ha lehetett volna tiszteletbeli tagja a sejtjüknek, az egyik minden bizonnyal Berger ezredes lett volna, Sarnyai vele repült Mole kasztíliai zendülői ellen, de nem volt idejük, nem volt módjuk, jóllehet mégis volt, és lám, mégis van itt a kis nyírligetben, igen, itt már van, itt már lesz ideje Trockij körösztapának, meg semmis sejtjüknek is lesz ideje, noha a Glass Laci éppen most vágta vissza a nyírfákat, s most sírnak, ijesztő mód intenzíven sírnak, zokognak szinte.

Géczy János barátom levelét kell idéznem, hiszen az ilyen dolgokban ő az én eligazítóm, meg azért is, mert a lúdfű nálunk akkor pirosodott meg, amikor a Vér-tó is megpirosodott, a kilencvenes években:

A lúdfűről kérdeztél, arról az efemer növényről, amely képes a lőport megérezni, és úgy reagál rá, hogy piros lesz a levele.

Amúgy az (nekem) a legfontosabb benne, hogy éppúgy él a Mediterráneumban, mint mér-sékelt éghajlaton, pl. a te szikes pusztádon. Szóval, olyan magunkfajta.

Marinovich Endre

közgazdász (Budapest, 1940. július 10.)

„Budapesten születtem, 1940-ben, tehát még időben ahhoz, hogy 1956 forradalmát és szabadságharcát tudatosan éljem át. Történelemtanáromat akkoriban Antall Józsefnek hívták. Életem legértékesebb része, hogy 1991-től haláláig Antall József, ezután Boross Péter miniszterelnök kabinetfőnöke lehettem. Tanult mesterségem szerint közgazdász vagyok, dolgoztam vállalatnál, hivatalban, itthon és külföldön. Tudományos minősítem lehetővé tette, hogy 1994-től a felsőoktatásban ad-

jam át korábban megszerzett ismereteimet hallgatóimnak. A Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Karának tanára vagyok.”

Az idézett életrajztömörítvény az Antall József 1315 napjáról és a Boross Péter 216 napjáról készített politikatörténeti könyveim borítóján olvasható. Ebben a néhány mondatban csaknem minden fontos adat és esemény benne

van, de életutamról, „magántörténelmemről” természetesen lényegesen több a mondanivalóm.

Édesapám elmondása szerint, amikor 1940. július 10-én arra készült, hogy életében először találkozzék fiával, a Keleti pályaudvar környékén forgalmi akadályba ütközött, ugyanis ünnepélyesen búcsúztatták Teleki Pál miniszterelnököt és külügyminiszterét, akik Münchenbe indultak, hogy Hitlerrel és Ciano olasz külügyminiszterrel a magyar–román konfliktus megoldásáról tárgyaljanak. Feszültségekkel és konfliktusokkal terhelt időket élt át a világ, Lengyelország egyik felét már bekebelezte a német nemzetiszocializmus, másik felét a szovjet kommunizmus. Nyugat-Európában is kemény háború dúlt. Winston Churchill éppen születésem napján készítette el azt a fegyveres erők főparancsnokának és a vezérkari főnöknek szóló miniszterelnöki feljegyzését, melynek tárgyaként a német invázió brit partoknál történő elhárítására való felkészülést jelölte meg.

Horvát névvel voltam és vagyok Magyarország közszolgája, de nemcsak én, hiszen felmenőim apai ágon csaknem mindannyian a magyar államot szolgálták. Volt közöttük közigazgatási ítélembíró, rendőrkapitány, kincstári jogügyi igazgató, vámtiszt, miniszteri tanácsos, hivatalvezető. „Igazi beamterfamília, köztisztviselők” – állapította meg az egyik rokonom nekrológját író zszurnaliszta. Nem érzekelem pontosan, hogy mennyi ebben az elismerés, és mennyi benne a szellemi szabadfoglalkozást őrző újságíró lekicsinylő vállvergetése. A magam részéről – negyedik generációsként ebben a sorban – büszkén vállalom a köztisztviselő mellett a beamter megnevezést is, és felelősséggel állítom, hogy az állam szakszerű működtetése elképzelhetetlen a napi politika hullámveréseit figyelmen kívül hagyó és azon felülemelkedő profeszszionális hivatalnokok nélkül.

Persze a szovjet típusú, osztálygyűlöletre építő diktatúra időszakát mindannyian – a tágabb és a szűkebb család is – megsínylettük. Szüleim generációja számára a legkevesebb a politikai okokkal indokolt hivatalvesztés volt, ami önmagában is igazságtalan, de évtizedek távlatából nézve nem is olyan nagy ügy, ha a kitelepítések, internálások, börtönbüntetések viszonylatában szemléljük.

Az egyén szempontjából viszont akár tragikusnak is mondható, hogy tanult, tapasztalt és rátermett embereket fosztottak meg hivatásuktól, életpályájukat alkotóerejük kiteljesedése idején törte derékba a politika. Ismerjük el, nem egyedi ez a családtörténet, ilyen középosztálybéli sorsokat tömegével produkált a XX. század.

Édesapámnak azonban ennél több jutott. Nemcsak tűzoltóiszti állásától fosztották meg 1951-ben, hanem két évvel később, Sztálin halálakor, egy rossz helyen elmondott jó viccért – politikai izgatás vádjával – öt és fél év börtönbüntetésre ítélték.

Apai ágról tehát a köz ügyei, a „res publica” iránti elkötelezettséget kaptam, édesanyámtól pedig a betű szeretetét, de nemcsak olvasmányként, hanem úgy is, hogy azokat – korábban kézírással, manapság már inkább számítógépen – magam formálom szavakká, mondatokká, ebből kikerekedő dolgozatokká.

Nyilván ezért történt az is, hogy közgazdász szakmában a számokkal szemben az írásban rögzíthető, értékelhető és elemezhető jelenségek vonzottak, és ez vitt a leghosszabb ideig ellátott munkakörömbé, a Külkereskedelmi Minisztérium sajtóosztályára. Ez tett meg az athéni kereskedelmi kirendeltség „íródeákjává”, a kötelező jelentések állandó

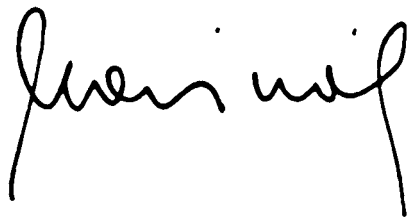
fogalmazójává. Budapesti kollégáim később jóízű beszélgetésekben emlékeztek arra, hogy mennyire élvezetesnek tartották a görög nemzetgazdaság eseményeiről beszámoló szövegeim irodalmi fordulatait.

Pályám csúcsa az 1991 és 1994 közötti időszak, amikor miniszterelnöki kabinetfőnökként dolgozhattam. Nem akármilyen időszaka volt ez a hazai közelmúlt történetének. Jelen lehettem a Varsói Szerződés és a KGST feloszlásának aktusán, és ott voltam Brüsszelben 1991. december 16-án, amikor Magyarország társulási megállapodást kötött az akkor még Európai Közösségnek nevezett Európai Unióval.

1994-től és jelenleg is az ország egyik legnagyobb állami felsőoktatási intézetének vagyok a tanára. Kollégáim megtiszteltek azzal, hogy egy ciklus időtartamára, 2001 és 2006 között az intézmény első számú vezetőjének választottak.

Még nem egészen hetvenévesen a közügyek szolgálatát főiskolai tanári megbízatásom mellett több civil szervezetben is változatlanul teljesíteni szándékozom: az Antall József Baráti Társaság elnöke, a falumban, Csömörön működő és a világkommunizmus áldozatainak emléket állító Gloria Victis Alapítvány kurátora, a Közép-Európai Club Pannónia társelnöke vagyok, és immáron negyvenöt vízi szezontóta vitorlás versenybíró a Velencei-tavon és a Balatonon.

Ahhoz, hogy mindezt a Teremtő által meghatározott végső időpontig harmóniában és kiegyensúlyozottan folytatni tudjam, hozzásegít a környezet: mindenekelőtt feleségem, Szennyessy Judit, de az a ház is, amelyben lakom, amelyet az ősi családi telken tizenkét évvel ezelőtt saját kivitelezésben építettem.

Málnási Ferenc

pedagógiai író, tankönyvszerkesztő
(Kolozsvár, Románia, 1940. július 14.)

Román állampolgárnak születtem Kolozsváron, egy hónapos koromban magyar állampolgár lettem, ám négyéves koromban újra Francisc lettem, de azért ma, a hetvenedik év fele közeledve is az egységes magyar nemzet tagjának vallom magam.

Középiskolai magyartanár vagyok negyvennégy éve, előbb a Fekete-Körös melletti Gyantai Általános Iskolában, aztán a Sebes-Körös mellett, a Révi

Elméleti Líceumban/Gimnáziumban, s a '89-es fordulat után Kolozsváron, a Brassai Sámuel Gimnáziumban, hajdani scholámban. 2002-ben nyugdíjaztak, de óraadóként több Kolozs megyei iskolában oktattam/oktatok ma is. Feleségem is nyugdíjas pedagógus, lányom matematikatanár, most éppen a Kolozsvár melletti Mérai Általános Iskolát igazgatja.

A tanári munkámhoz szükséges véglegesítő, s a két fokozati vizsgám letétele után, 1990-ben jelentkezhettem doktori felvételre – addig csak pártbizottsági meghallgatás/engedély után lehetett –, s 1998 tavaszán sikerült megvédenem dr. Szabó Zoltán professor emeritus irányításával *A szöveg tan jelentősége az anyanyelvi oktatásban* címen doktori disszertációm. A nyelvészdoktor (doctor în filologie) cím mellett a Kitüntetett tanár (1978), a Kiváló tanár (2006), címet is megkaptam, valamint a Pro Rév Egyesület Pro Meritis-díját (2009).

Már az egyetemen írogattam, cikkeimet az Ifjúnunk, a Tanügyi Újság, az Utunk közölte, majd államvizsga-dolgozatomat a Korunk. A '89-es változás után megjelenő Közoktatás mellett a Hírhordó, a Romániai Magyar Szó, a Szabadság, a Révi Magazin, a Diákabrak, a Génius, a Brassai Sámuel Líceum és a János Zsigmond Unitárius Kollégium Évkönyvei közölték/közlik írásaimat, de a Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, a Magiszter folyóiratok is. A hazai lapok mellett a Magyartanítás, a Nyelvünk és Kultúránk és az Édes Anyanyelvünk folyóiratokban is megjelennek pedagógiai témájú cikkeim, szövegelemzéseim, tanulmányaim, könyvismertetésem. Ezek száma lassan a száz fele közeledik. A fenti lapok mellé társíthatom most már a www.nyeomszsz.org/orszavak, a Nyugat-európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségének online lapját is.

Munkafüzetem jelent meg 1973-ban és 1974-ben az általános iskola 5. és 6. osztálya számára *Nyelvtani és helyesírási gyakorlatok* (E.D.P. Bucuresti) címmel. (Erről adott hírt Takács Etel a Magyartanítás 1974/6. számában.) Utána csend. Csak 1996–97-ben sikerült *Beszéd-nyelv-játék* címmel az átdolgozott munkafüzeteimet megjelentetni, valamint *Olvasmányelemzések az 5–8. osztálynak*. Az Erdélyi Tankönyvtanácsnál megjelenőben van a munkafüzeteim javított, az új tantervhez igazított változatának új kiadása. Önálló kötetem az *Irodalmi bölcsőink Romániában, azaz neves literátoraink születési helye, emlék-*

múzeuma, emléktáblája, sírhelye vármegyék szerint számbavéve (JGYTFK, Szeged, 1997). Ennek átdolgozott, csak az erdélyi megyékben született írókról szóló változata megjelenőben a csíkszeredai Pallas-Akadémia Kiadónál. (Ezért a könyvemért kaptam az Apáczai-díj Elismerő Oklevelét). „Dunának, Oltnak egy a hangja...” – „Dunărea, Oltul, la fel au graiul...” címmel összehasonlító magyar–román irodalomtörténeti táblázatomban is az Erdélyi Tankönyvtanácsnál várja a megjelenést.

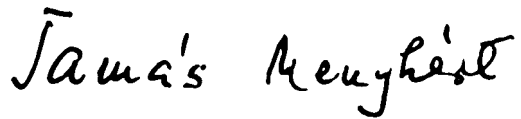
Tamás Menyhért

író, költő, műfordító (Hadikfalva, Románia, 1940. július 24.)

Magamról:

Üzetett utak gyermekeként, 1940-ben születtem, Bukovinában. Azóta: e testvércsonttal ékített Közép-Európában élek. Máig nem érkeztem haza...

Nagy Imre

irodalomtörténész (Pécs, 1940. július 25.)

Amikor megszülettem, édesanyám az Imre Ottó kettős keresztnévet adta nekem, ez szerepel személyi okmányaimban is. Később azonban, középiskolás koromban hagytam, hogy az Ottó név lekopjon nevemről, amit ma már bánok. Mert jó érzés ugyan olyan Nagy Imrék közé kerülni, mint a reformkori költő vagy a kiváló hősszínész, Ádám első alakítója, a neves zsögödi festőt nem is említve,

ám a mártír miniszterelnök árnyékában meghúzódni már-már szerénytelenségnek tűnik. (Legalábbis a rendszerváltozás óta érzem ezt, miután a név megtisztult a ráégetett bélyegtől, illetve a kimondás tilalmától. De én még 1956–57 telén úgy jártam iskolába, hogy a Nagy Lajos Gimnázium falára öles betűkkel felmázolt felirat alatt kellett elhaladnom nap nap után: „Kötelet a hazaáruló Nagy Imrének!”) Azzal nyugtatom magam, hogy irodalomtörténészként én vagyok az egyetlen Nagy Imre.

A névben sors rejlik, és ezt vállalni kell. Mert a sors (a csillagok, a Gondviselés) más módon is küld jeleket. Születésem helye, a pécsi Hadapród (ma Honvéd) utca végén áll a Pius-templom, körülötte az egykori jezsuita gimnázium. Ide íratott be anyám hatéves koromban (a tandíjat orosz hadifogságban lévő apám helyett nagymamám fizette), s akkor még álmomban sem gondoltam, hogy itt ismét egy láthatatlan kéz intézi ügyemet. Mert elég

rosszul kezdődött: az első napokban elszőktem az iskolából. Amikor ez kitudódott, egy jezsuita páter bevitt a szobájába, s ahelyett, hogy megszidott volna, elmondta (nekem, a kisdiaáknak), hogy bizony néhányszor ő is szeretett volna elszőkni, de Istennek terve van az emberrel, s a kötelesség parancsa alól nem lehet kibújni. Szavai életre szólóan hatottak rám. Mert 1948-ban ugyan államosították a

jezsuita iskolát, de én maradtam mint az ide helyezett gyakorlóiskola diákja. Később a Tanárképző Főiskola került e falak közé, itt kezdtem felsőfokú tanulmányaimat, majd 1980-tól a főiskola oktatója lettem. Ma ugyanebben az épületben található a Pécsi Tudományegyetem, amelynek immár professzora vagyok. Hű maradtam tehát a helyhez, s talán a hely szelleméhez is. Több mint hatvan éve itt élek, minden folyosóhoz, teremhez, a park minden fájához személyes emlék fűz. A „cégek” változtak, én szinte ugyanannál az íróasztalnál ülök ma is. Mint az anekdotabeli ungvári ember, aki négy-öt állam polgára volt, pedig ki sem mozdult a városából. És ha ehhez hozzáveszem, hogy a szomszéd lányt vettem feleségül, akkor elmondható, hogy az egész életemet leélhettem volna egy ötszáz méter sugarú területen.

Persze azért ez nem volt ilyen egyszerű. Az ELTE-n szereztem középiskolai tanári diplomát 1966-ban magyar nyelv és irodalom szakon, s

ugyanitt lettem bölcsészdoktor 1969-ben. Disszertációm témájául a tragikus sorsú reformkori drámaíró, Czákó Zsigmond munkásságát választottam. Témavezetőm a kiváló Jókai-kutató, Nagy Miklós volt. És ez ugyancsak sorsdöntő választás volt, mert fő kutatási területemmé a magyar dráma és színház története vált. Három könyvet publikáltam e tárgykörből: *Nemzet és egyéniség. Drámairodalmunk az 1810-es években* (Argumentum, Budapest, 1993), *Ágistól Bánkig. A dramaturgia nyelve és a nyelv dramaturgiája* (Pannónia, Pécs, 2001), *Iskola és színház. Csokonai vígjátékai és a magyar iskolai komédia* (Balassi, Budapest, 2007). Jelenleg Katona József drámái kritikai kiadásának munkálatait végzem. Az irodalomtörténeti tevékenységet igyekszem összekapcsolni egyfelől modern elméleti szempontokkal, másfelől filológiai kutatással. Hiteles értelmezés csak autentikus szövegen alapulhat. Ezért vállaltam el Bessenyei György fő művének, a *Tariménes utazása* című regénynek a sajtó alá rendezését kritikai kiadás formájában. Mivel a mű több kéziratban, illetve másolatban maradt ránk, és mindegyik szöveg csonka, a teljes regényt szinte bekezdésről bekezdésre haladva kellett összerakni. Filológust próbára tevő, egyszersmind gyönyörű munka volt (Balassi, Budapest, 1999). E kutatás tapasztalatait külön könyvben is összefoglaltam: *Utazás egy regény körül. Bessenyei Tariménes* (Pannónia, Pécs, 1998). Ez a másik fő kutatási területem: Bessenyei György életműve. (Talán mondanom sem kellene: negyven éve a Bessenyei György utcában lakom.)

Munka közben szinte észre sem vettem, hogy az egyetemi kettős ranglétrán szépen kapaszkodtam „fölfelé”. Kandidátusi címet szereztem,

majd habilitáltam, s 2006-ban az MTA doktora lettem. Ezzel párhuzamosan adjunktusból docenssé avansáltam, majd 1998-ban a köztársasági elnök egyetemi tanárrá nevezett ki. 2005-ig egy ciklusban tanszékvezetője voltam a pécsi egyetem klasszikus irodalomtörténeti tanszékének. Könyvek között élek, kevés közvetlen társadalmi tapasztalattal rendelkezem. Valami vallomásféle az elmúlt évszázadról mégis megmutatkozhat abban, hogy tanszékvezetőként elindítottam a *Thienemann-előadások* című előadás- és könyvsorozatot a pécsi egyetem jogelődje, az Erzsébet Tudományegyetem legendás professzorának emlékére (eddig négy kötet látott napvilágot), mert úgy vélem, azt kell folytatnunk mai módszerekkel és szempontokkal, amit Thienemann Tivadar, Kerényi Károly, Fülep Lajos és társaik a két világháború között megalkottak. Drámatörténésként izgalmas feladat volt számomra, hogy másodállásban 1998-tól 2007-ig a veszprémi Pannon Egyetemen is professzorkodtam, s Bécsy Tamás utódként vezettem a színházstudományi tanszéket. A pécsi és veszprémi kettős tapasztalat kellett ahhoz, hogy tudjam: az írott és az előadott dráma két különböző jelenség, de a drámatörténeti kutatás elválaszthatatlan a színház történeti szempontoktól. Meghirdetett kurzusaimban ezért mindig kitérek a művek színházi utóéletére.

Most látom, hogy talán legutóbbi könyvem címe is afféle vallomás: *Iskola és színház*. Színház az egész világ, mondja a közismert szállóige. De ugyanez elmondható az iskoláról is. Legalábbis az én életem tanúsága szerint.

Nagy Imre